

VERSLAG VAN HET BRABANT WEEKEIND

OP 22 EN 23 SEPTEMBER 1979

door

W.J. Kuijper en W.H. Neuteboom

Tijdens prachtig najaarsweer verzamelden de deelnemers aan het NMV-weekeind in Brabant zich zaterdagmiddag 22 september bij de jeugdherberg in Valkenswaard. Deze deelnemers waren de heer en mevrouw Bar met zoon Amir, de heer en mevrouw Gittenberger met zoons Edi en Arjan, R. Bank, A.J.W. Borghorst, W.J. van der Burg, J.J.M. Butot, J.G.J. Kuiper, W.J. Kuijper, W.J.M. Maassen en W.H. Neuteboom. Vanuit Valkenswaard werd op de aanwijzingen van Neuteboom een tocht langs de diverse ekskursiepunten gemaakt. Zaterdagmiddag werden achtereenvolgens Duizel, Netersel, Diessen en Hapert, zondag Achelse Kluis (België) en Valkenswaard bezocht.

In de nieuwe jeugdherberg van Valkenswaard werd overnacht. Na een gezamenlijke maaltijd werd hier 's avonds over veel zaken bijgepraat. Vooral Griekenland kwam uitvoerig ter sprake en er werd materiaal uit onder andere dit land bekeken. Kuiper had het uitstekende idee gehad om een serie zeefmonsters en schelpen uit allerlei landen mee te nemen. Door een verloting kon iedereen hier een aantal malen iets van zijn gading uitzoeken.

De hierna volgende ekskursieresultaten zijn ter vergelijking aangevuld met eerdere waarnemingen van dezelfde terreinen. De matrixnummers geven het gebied van 1 x 1 km aan waarbinnen de vindplaats ligt. Deze nummers zijn in gebruik bij het molluskencomité. Vrijwel alle vondsten zijn ter plekke gedetermineerd. Bank en Kuiper stuurden ons nog aanvullende gegevens. De totale aantallen individuen per soort lagen van 1 tot maximaal enkele tientallen.

Duizel, Duijsel's Hof (matrixnr. 276 180)

Een parkachtig bos gelegen aan de noordzijde van de weg Duizel-Eersel. Vooral de bosranden in de zuidoostelijke hoek van dit terrein werden onderzocht. Onder de bomen (o.a. vogelkers, eik) en de weinige kruiden (braam, brandnetel, gras) werden in de strooisellaag en onder takken en boomstammetjes de volgende dieren aangetroffen: Arion intermedius - enkele, Oxychilus alliarius - enige, Zonitoides excavatus - enige, Euconulus fulvus - 1.

Op 30 juli 1961 vond W.H. Neuteboom hier Arion intermedius - 1 en Zonitoides excavatus - 4.

Netersel, Zwartven (matrixnr. 273 173)

Dit bosterreintje ligt westelijk van de weg Netersel-Bladel, ca 1 km zuidelijk van Netersel. De begroeiing bestaat voornamelijk uit eiken, berken, dennen, braamen en grassen. In de strooisellaag, onder hout en op een matras: Arion intermedius - enkele, Nesovitrea hammonis - 1, Zonitoides excavatus - enige, Euconulus fulvus - enkele.

Op 30 juli 1961 vond W.H. Neuteboom hier Nesovitrea hammonis - 1, Oxychilus alliarius - 2 en Zonitoides excavatus - 11.

Diessen, Annanina's Rust (matrixnr. 261 169)

Een parkachtig bos, ca 1 km oostelijk van Hilvarenbeek. Op twee plaatsen werd dit terrein op slakken onderzocht. In de zuidoost hoek waren met moeite wat dieren op takken en stenen te vinden: Arion intermedius - 1, Zonitoides excavatus - enkele, Lehmannia marginata - 1. In de zuidwest hoek van het bos konden we wat meer soorten noteren. Vooral op hout, maar ook in de strooisellaag tussen de spaarzame ondergroei leefden Arion subfuscus - enkele, Arion intermedius - enkele, Nesovitrea hammonis - enkele, Oxychilus alliarius - enkele, Zonitoides excavatus - enkele en Trichia hispida - enkele.

Op 8 mei 1949 bezochten Kuiper, Meeuse, Neuteboom en De Smit precies dezelfde plaats (zuidwest hoek bos). Ter plaatse en uit gezeefde bladgrond konden toen de volgende soorten worden verzameld: Acanthinula aculeata - 1, Punctum pygmaeum - 28, Columella edentula - 45, Euconulus fulvus - 39, Zonitoides excavatus - 60, Nesovitrea hammonis - 34, Oxychilus alliarius - 20, Vitrea contracta - 52 (Kuiper, 1949b).

Hapert (matrixnr. 275 176)

Klein bebost terreintje met open stukjes en wat vuilstort bij het begin van de weg naar Hoogeloon. Slechts Cochlicopa lubrica - enige, en Cepaea nemoralis - enkele werden hier gezien.

Achelse Kluis, België (matrixnr. 284 193)

Even ten zuiden van dit trappistenklooster, dat 6 km zuidelijk van Valkenswaard op de Nederlands-Belgische grens ligt, bezochten we een bosterrein langs de oostkant van de Tongelreep (= Warmbeek in België). Vooral de vondt van Helicodiscus singleyanus inermis in 1943 in dit terrein (Kuiper, 1949a) was de aanleiding om hier nog eens te kijken. Bij rekonstruktie van de destijds door Kuiper en later door Neuteboom gevolgde route bleek nu dat toen op Belgisch gebied verzameld was! Een verklaring hiervoor is het feit dat tijdens en kort na de tweede wereldoorlog in dit grensgebied uiteraard geen stafkaarten gebruikt konden worden en de oriëntatie in deze verlaten streek zeer moeilijk was. De resultaten van vroegere ekskursies en die van nu zijn in tabelvorm verwerkt.

Ekskursies naar Achelse Kluis,
bos langs oostzijde Tongelreep

datum	29/9/1943	22/9/1945	2/10/1945	23/9/1979
gegevens	Kuiper	Neuteboom	Kuiper	NMV
<u>Carychium minimum</u>	11	2	33	-
<u>Cochlicopa lubrica</u>	5	4	116	-
<u>Vertigo antivertigo</u>	-	26	2	-
<u>Vertigo pygmaea</u>	-	-	61	-
<u>Vallonia excentrica</u>	1	2	-	-
<u>Succinea putris</u>	2	1	-	-
<u>Succinea oblonga</u>	3	-	42	-
<u>Punctum pygmaeum</u>	-	-	61	-
<u>Helisodiscus singleyanus inermis</u>	2	-	-	-
<u>Discus rotundatus</u>	-	-	-	enkele, dood
<u>Vitrina pellucida</u>	-	9	4	-
<u>Nesovitrea hammonis</u>	7	1	55	-
<u>Oxychilus alliarius</u>	-	-	6	-
<u>Oxychilus cellarius</u>	-	3	1	-
<u>Zonitoides nitidus</u>	24	30	29	-
<u>Deroceras laeve</u>	-	1	-	-
<u>Euconulus fulvus</u>	11	3	22	-
<u>Cepaea nemoralis</u>	-	11	-	-

Op 22 september 1945 verzamelde Neuteboom in ditzelfde, maar toen nog moerassige gebied tevens zoetwatermollusken: Galba palustris - 4, Anisus vortex - 6, Planorbis carinatus - 1, Bathyomphalus contortus - 1, Sphaerium corneum - 2, Pisidium amnicum - 5, P. henslowanum - 1, P. hi-bernicum - 21, P. nitidum - 39, P. pulchellum - 7, P. subtruncatum - 43, P. personatum - 33 (J.G.J. Kuiper determineerde de Pisidium's).

Tijdens de wandeling van de Achelse Kluis naar het bos werd op enkele plaatsen in het riviertje de Tongelreep gemonsterd. Op stenen in het stromende water, bij een bruggetje in België, leefden tientallen Ancylus fluviatilis. Deze aan bewegend water gebonden soort werd hier ook in 1945 door Neuteboom verzameld.

In bodemmateriaal en tussen de oeverbegroeiing vonden we nog Bithynia tentaculata - 1, Physa fontinalis - 1, Sphaerium corneum - enige en Pisidium sp. - enige.

Valkenswaard (matrixnr. 277 193)

Circa 2 km oostelijk van Valkenswaard, naast de weg naar Leende. Aan de zuidkant van de weg werd in de Tongelreep gemonsterd. Slechts een exemplaar van Bathymphalus contortus werd hier aangetroffen. Evenwijdig aan de Tongelreep liep een twee meter brede sloot met langzaam stromend water. Tussen de spaarzame oeverbegroeiing en op de modder waren weinig mollusken aanwezig: Physa fontinalis - enige, Radix peregra - enige, Galba truncatula - 1, Anisus vortex - enige, Gyraulus albus - enige, Sphaerium corneum - enkele, Pisidium sp. - enkele. Landmollusken werden niet waargenomen.

Op 29 september 1943 verzamelde Kuiper bij de naast de beek gelegen vijvers Carychium minimum, Cochlicopa lubrica, Vertigo pygmaea - 1, Vertigo substriata - 5, Vallonia pulchella, Succinea oblonga, Succinea putris, Punctum pygmaeum, Euconulus fulvus, Nesovitrea hammonis, Oxychilus alliarius, Zonitoides nitidus, Vitrea crystallina en Trichia hispida.

Aan de noordkant van de weg, vlak bij de oever van de Tongelreep, groeiden veel brandnetels in een bosje. Onder deze brandnetels in de strooisellaag leefden Vallonia costata - enkele, Vitrina pellucida - enkele, Oxychilus cellarius - enkele en Zonitoides nitidus - vrij algemeen.

Op 8 mei 1949 vond Neuteboom hier Carychium minimum - 7 en Punctum pygmaeum - 5.

Vergelijking van deze resultaten met oudere waarnemingen laat duidelijk zien dat Annanina's Rust te Diessen nu een verarmde fauna herbergt, terwijl het bos bij Achelse Kluis vrijwel geen soorten meer oplevert. Oorzaken voor deze achteruitgang zoeken we vooral in de droogte van de terreinen. Mogelijk is dit door grondwaterstandsverlaging (ruilverkaveling?) te verklaren. Ook de begroeiing was door de droogte veranderd. Om het een en ander te controleren zouden deze gebieden tijdens een natte periode nog eens bezocht moeten worden.

De andere bezochte bosterreinen bevatten, door de aard van het gebied, een soortenarme fauna. Het voorkomen van Zonitoides excavatus, een niet zo'n bekende soort, kon weer op de diverse bekende plaatsen worden aangetoond.

LITERATUUR

- KUIPER, J.G.J., 1949a. Een Amerikaanse immigrant? - CB Ned. Malac. Ver. 32: 240-242.
 KUIPER, J.G.J., 1949b. De tocht naar de Achelse Kluis. - CB Ned. Malac. Ver. 33: 265-267.